

تحلیل نقش مدیریت شهری در شهرهای مرزی با تمرکز بر توسعه پایدار گردشگری

(مطالعه موردی: شهر مرزی سردشت)

محمد محمدنژاد^{۱*}، سوما محمدی^۲

۱- دانشجوی آموخته کارشناسی ارشد مدیریت شهری، دانشگاه ارومیه. en.m.mohammadnejad@gmail.com

۲- دانشجوی آموخته کارشناسی ارشد مدیریت شهری، دانشگاه ارومیه

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۱۱

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۹/۰۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۱۹

چکیده

مقدمه و هدف: گردشگری نه تنها به عنوان یک منبع درآمد، بلکه به عنوان محرکی برای تقویت زیرساخت‌ها و ایجاد فرصت‌های شغلی مطرح است. مدیریت صحیح و شناسایی ظرفیت‌های گردشگری هر منطقه، می‌تواند نقش مهمی در جذب گردشگر و سرمایه‌گذاری‌های جدید داشته باشد. سردشت به عنوان یک شهر مرزی با دارا بودن مرز کوه و بازارچه‌های مرزی، هر ساله پذیرای شمار زیادی از مسافران داخلی و خارجی است. هدف این پژوهش، شناسایی ظرفیت‌های گردشگری سردشت و بررسی مشکلات بازارچه مرکزی آن است.

روش تحقیق: این پژوهش از نظر ماهیت، توصیفی و تحلیلی و از نظر هدف، کاربردی است. داده‌های لازم از طریق روش‌های کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی جمع‌آوری شده‌اند. در این راستا، از مطالعات کتابخانه‌ای برای بررسی منابع و مستندات مرتبط و از روش‌های میدانی برای جمع‌آوری داده‌های مستقیم از سردشت استفاده شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام شد تا ارتباط بین متغیرها و وضعیت موجود بررسی شود.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان می‌دهند که سردشت با داشتن موقعیت مرزی، جاذبه‌های طبیعی مانند جنگل‌ها و رودخانه‌ها، و فرهنگ بومی غنی، ظرفیت بالایی برای توسعه گردشگری پایدار دارد. با این حال، نبود زیرساخت‌های مناسب، مشکلات حمل‌ونقل، کمبود امکانات اقامتی، و ضعف در بازاریابی از چالش‌های اصلی توسعه گردشگری در این منطقه محسوب می‌شوند. برنامه‌ریزی برای بهبود زیرساخت‌ها، جذب سرمایه‌گذاری، و مشارکت جوامع محلی می‌تواند به توسعه گردشگری کمک کند. آموزش و توانمندسازی محلی نیز می‌تواند تجربه گردشگران را بهبود بخشد و جذابیت منطقه را تقویت کند.

نتیجه‌گیری: برای دستیابی به توسعه پایدار گردشگری در سردشت، مدیریت شهری باید با اتخاذ رویکردهای متوازن، میان حفظ محیط‌زیست و منافع اقتصادی تعادل برقرار کند. این امر می‌تواند این شهر را به یکی از قطب‌های گردشگری و اقتصادی کشور تبدیل کند.

واژگان کلیدی: مدیریت شهری، شهر مرزی، گردشگری، شهر مرزی سردشت.

۱-مقدمه و بیان مسئله

مدیریت شهری به عنوان یک نهاد محلی، مسئولیت برنامه ریزی و نظارت بر توسعه پایدار شهرها را بر عهده دارد. این مدیریت نقش کلیدی در تعیین مسیر حرکت جامعه شهری به سوی رشد و پیشرفت یا در مواقعی، رکود ایفا می کند و هدف آن سیاست گذاری و اجرای اقدامات موثر است (سالاری سردری و کیانی، ۱۳۹۶: ۳۶). مدیریت شهری به عوامل متعددی همچون حکومت، اقتصاد سیاسی، منطقه جغرافیایی و ساختار اداری وابسته است و تحولات ساختاری و عملکردی نظام های اجتماعی و سیاسی نیز به تغییرات زیادی در شیوه مدیریت شهرها منجر شده است (Meyer, 2019: 33). طراحی الگویی برای مدیریت شهری که نیازهای شهرهای کنونی را بر اساس استانداردهای جهانی و مطالبات مردمی برآورده کند، امری ضروری است (کاظمیان، ۱۴۰۰: ۶۱). از اواسط قرن بیستم، بسیاری از صنایع بزرگ با بحران های اقتصادی مواجه شده اند، در حالی که صنعت گردشگری با رشد چشمگیری همراه بوده است. در حال حاضر، گردشگری یکی از بزرگترین و متنوع ترین صنایع خدماتی جهان است و منبع اصلی درآمد بسیاری از کشورها به شمار می آید. این صنعت نه تنها اشتغالزایی می کند، بلکه از بیکاری و آسیب های اجتماعی نیز می کاهد. گردشگری به عنوان بازویی اقتصادی سودآور، نیازمند مدیریت سیاسی در سطح ملی است تا با شناسایی ظرفیت های مختلف، امکانات و زیرساخت های لازم برای جذب گردشگر فراهم شود. در جهان امروز، مناطق مرزی نقش مهمی در پیشرفت یا عقب ماندگی مرزهای سیاسی ایفا می کنند، زیرا می توانند زمینه ارتباطات بین المللی و پیوندهای فرهنگی و اقتصادی را تقویت کنند یا برعکس، به مانع تبدیل شوند (سالاری سردری و کیانی، ۱۳۹۶: ۳۶). گردشگری بر بستر محیط طبیعی و فرهنگی-اجتماعی صورت می گیرد که هر یک از این دو بر گردشگری تاثیر می گذارند و از آن متاثر می شوند (اکبریان هاشمی، ۱۴۰۲: ۲). توسعه پایدار گردشگری شهری، به شکل گیری نظام مدیریتی قوی و متعادل نیاز دارد که به نیازهای جامعه محلی و حفظ محیط زیست پردازد (شیخ جلیلی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱). این نوع گردشگری در مناطق مرزی می تواند با ایجاد اشتغال، ارتقای درآمدهای محلی و تعاملات فرهنگی نقش کلیدی ایفا کند. همچنین توسعه زیرساخت های گردشگری، کاهش فقر و تعادل تجاری از مزایای آن است (رضاپور و ظاهری عبده وند، ۱۴۰۲: ۱). گردشگری در چارچوب الگوهای فضایی، نواحی شهری را به دلیل جاذبه های تاریخی و فرهنگی متعدد به مقصد گردشگری مهمی تبدیل کرده است (Timothy, Geoffrey, 2018: 87). شهرداری ها نیز در این روند جایگاه منحصر به فردی دارند (راشدی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۳۵).

ورود مسافران از سراسر کشور به سردشت برای خرید از بازارچه های مرزی و بهره گیری از مرز کیله، این شهر را به منطقه ای پر بازدید تبدیل کرده است. پژوهش حاضر، شناسایی مناطق گردشگری پذیر و مشکلات آن ها و نقش مدیریت شهری در توسعه گردشگری پایدار را هدف قرار داده است. شهرستان سردشت در جنوب استان آذربایجان غربی و هم مرز با کشور عراق قرار دارد. با مدیریت مناسب و برنامه ریزی می توان آن را به یکی از قطب های مهم گردشگری

کشور تبدیل کرد. شهرستان سردشت با طبیعت سرسبز، آب و هوای معتدل و جاذبه‌های طبیعی می‌تواند در فصول گرم سال میزبان گردشگران بسیاری باشد. نوآوری این پژوهش در آن است که به‌طور جامع و دقیق، نقش مدیریت شهری را در توسعه گردشگری پایدار در شهر مرزی سردشت بررسی می‌کند. برخلاف مطالعات گذشته که عمدتاً به جاذبه‌های گردشگری و یا مسائل عمومی مدیریت شهری پرداخته‌اند، این تحقیق به تعامل مستقیم میان مدیریت شهری، ظرفیت‌های مرزی، و تأثیرات گردشگری بر اقتصاد محلی می‌پردازد. این پژوهش با شناسایی موانع و فرصت‌های موجود، پیشنهادهایی کاربردی برای بهبود زیرساخت‌ها، مشارکت جوامع محلی و تقویت جایگاه سردشت به‌عنوان مقصد گردشگری ارائه می‌دهد که می‌تواند راهگشای سیاست‌گذاری‌های آینده باشد. بنابراین این پژوهش رابطه مدیریت شهری و توسعه گردشگری پایدار را با توجه به ظرفیت‌های موجود بررسی می‌کند و سوال اصلی آن این است که مدیریت شهری در شهر مرزی سردشت چگونه توانسته در جهت بهره‌مندی از درآمد این صنعت برای توسعه پایدار شهر گام بردارد؟

۲- مبانی نظری

۲-۱. گردشگری شهری پایدار

توسعه پایدار گردشگری بر پایه ایجاد تعادل میان سه رکن اساسی یعنی گردشگر، مقصد و جامعه محلی بنا شده است. این پیوند می‌تواند نتایج مثبت یا منفی داشته باشد. هدف اصلی گردشگری پایدار، حفظ تعادل پایدار میان این سه رکن با تمرکز بر حفاظت بلندمدت از منابع طبیعی است. سازمان جهانی گردشگری، توسعه پایدار را به معنای مدیریت منابع به گونه‌ای تعریف می‌کند که نه تنها ارزش‌های فرهنگی و فرآیندهای زیست‌محیطی اساسی را حفظ کند، بلکه از تنوع زیستی و سیستم‌های حیاتی پشتیبانی نماید. برنامه‌ریزی برای توسعه پایدار در گردشگری به معنای ایجاد توازن میان منابع و هزینه‌های این صنعت بوده و به حفظ و بهبود محیط طبیعی و سازه‌های انسانی می‌پردازد. این فرآیند به تأمین نیازهای کنونی گردشگران و جامعه میزبان، در عین حمایت و حفاظت از آینده آن‌ها توجه دارد. برای تحقق این توسعه، رعایت اصولی همچون ظرفیت‌پذیری و تنظیم سیاست‌ها و برنامه‌های یکپارچه ضروری است. هماهنگی بین جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و محیطی نقش مهمی در این روند ایفا می‌کند. گردشگری پایدار همچنین بر جلب رضایت بازدیدکنندگان از طریق ارائه خدمات باکیفیت و ایجاد تجربه‌های به‌یادماندنی تأکید دارد. در نهایت، این توسعه باید به منافع تمامی ذینفعان کلیدی در صنعت گردشگری توجه داشته باشد. سه شاخص اصلی ارزیابی توسعه پایدار گردشگری شامل تأثیرات آن بر جامعه میزبان، میزان رضایت گردشگران و سطح مشارکت عمومی در فرآیند توسعه است (Penny Wan & Li, 2013: 52).

۲-۲. بازارچه مرزی

بازارچه‌های مرزی به مراکزی اطلاق می‌شود که در مقیاسی کوچک‌تر از بازارهای معمولی فعالیت می‌کنند و با شرایط و قوانین خاص خود متمایز می‌شوند. این قوانین بسته به ویژگی‌های محیطی هر بازارچه متفاوت است (اداره کل مقررات صادرات و واردات، ۱۳۸۰: ۲۲). بازارچه‌های مرزی در نقاط صفر مرزی و نزدیک به گمرک‌های مجاز قرار دارند، به‌طوری که ساکنان دو سوی مرز می‌توانند کالاهای مورد نیاز خود را با رعایت ضوابط مشخص در این مناطق مبادله کنند (وزارت امور اقتصادی و دارایی، ۱۳۸۱: ۱). فعالیت‌های این بازارچه‌ها باید تحت نظارت دقیق انجام شوند؛ زیرا عدم نظارت کافی می‌تواند مشکلاتی در زمینه ورود و خروج کالاها و مسافران ایجاد کند. به همین دلیل نظارت دقیق و برنامه‌ریزی‌شده بر این فعالیت‌ها ضروری است (گمرک جمهوری اسلامی، ۱۳۷۸). در کشور ایران، دو نوع بازارچه مرزی وجود دارد: نوع اول، بازارچه‌هایی که با مجوز وزارت بازرگانی راه‌اندازی می‌شوند و عمدتاً در مناطق محروم مرزی برای کاهش فقر و ایجاد اشتغال در نظر گرفته شده‌اند. نوع دوم، بازارچه‌هایی هستند که با مجوز شورای امنیت ملی و براساس مصالح ملی تأسیس می‌شوند و مکان و زمان فعالیت آنها توسط این شورا تعیین می‌شود (قادری حاجت و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۳۴).

۲-۳. اهداف بازارچه مرزی

اهداف اصلی بازارچه‌های مرزی شامل توسعه صادرات، بهبود تراز بازرگانی خارجی، کسب درآمد ارزی، ایجاد اشتغال برای ساکنان مناطق مرزی، تثبیت جمعیت در این نواحی و افزایش امنیت در مرزها می‌باشد. این بازارچه‌ها همچنین به جلوگیری از قاچاق کالا و تأمین نیازهای ساکنان مرزی از طریق واردات و صادرات کالا کمک می‌کنند. علاوه بر این، بازارچه‌های مرزی موجب تقویت روابط دوستانه با کشورهای همسایه و افزایش امنیت در مرزها می‌شوند. دیگر اهداف این بازارچه‌ها شامل رونق تولید کالاهای صنعتی، کشاورزی و صنایع دستی در مناطق مرزی، جلوگیری از مهاجرت غیرمجاز و تقویت روابط سیاسی، فرهنگی و اقتصادی با کشورهای همسایه است (کسرای، ۱۳۸۹: ۱۶).

۲-۴. مدیریت شهری

مدیریت شهری مجموعه‌ای از فرآیندهای برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی و کنترل منابع و فعالیت‌های شهری است. هدف اصلی مدیریت شهری فراهم کردن یک محیط پایدار و کارآمد در شهرهاست که بتواند نیازهای شهروندان را در زمینه‌های مختلف مانند تأمین آب، برق، حمل‌ونقل، مسکن و خدمات رفاهی تأمین کند (رجبی و همکاران، ۱۴۰۲: ۲). از دیدگاه سیستمی، مدیریت شهری به‌عنوان یک سیستم شامل تمامی عناصر رسمی و غیررسمی مرتبط با ابعاد

اجتماعی، اقتصادی و کالبدی شهر است که هدف آن اداره، هدایت، کنترل و توسعه پایدار شهر می‌باشد (سیاف‌زاده، ۱۳۹۲: ۱).

۲-۵. مدیریت گردشگری شهری

در هر شهر، مجموعه‌ای از عوامل و عناصر با یکدیگر تعامل دارند تا شرایط مناسبی برای بهره‌مندی شهروندان از محیط شهری فراهم کنند. هرچقدر این عناصر با هم هماهنگ‌تر باشند، دسترسی به امکانات موجود در شهر آسان‌تر خواهد بود. به همین دلیل، مدیریت به‌عنوان یک عنصر مستقل و کلیدی در حوزه گردشگری شهری از اهمیت زیادی برخوردار است. یکی از عوامل مهم در توسعه گردشگری هر منطقه، نحوه مدیریت فعالیت‌های گردشگری است (رخشانی مقدم، ۱۳۹۶: ۳۶).

۲-۶. پیشینه پژوهش

پیشینه پژوهش یکی از اجزای اساسی هر تحقیق علمی است که به منظور تحلیل و ارزیابی تحقیقات پیشین در یک حوزه خاص صورت می‌گیرد. این بخش به بررسی مطالعات گذشته در زمینه موضوع پژوهش پرداخته و اطلاعات و نتایج آن‌ها را جمع‌آوری می‌کند. پیشینه پژوهش کمک می‌کند تا چارچوبی نظری برای تحقیق ایجاد شده و نقاط قوت و ضعف تحقیقات گذشته مورد توجه قرار گیرد. در پژوهش‌های گردشگری شهری، این ارزیابی به ویژه از آن جهت اهمیت دارد که با توجه به پیچیدگی‌های محیطی، اجتماعی و اقتصادی هر منطقه، نتایج تحقیقات گذشته می‌تواند راهگشای طراحی استراتژی‌ها و سیاست‌های توسعه گردشگری باشد. در زمینه گردشگری پایدار و مدیریت شهری، مطالعات متعددی در سطح جهانی و داخلی صورت گرفته است که هرکدام به نحوی بر جنبه‌های مختلف این مقوله تمرکز کرده‌اند. در زیر به پژوهش‌های داخلی در این زمینه اشاره خواهیم کرد:

بهرامی (۱۴۰۱) در مطالعه‌ای تحت عنوان "بررسی نقش مدیریت شهری در تحقق توسعه پایدار شهر شهریار" بیان کرد که: "لازمه رسیدن به توسعه پایدار، اعمال کردن یک رویه پایدار است و از طرفی دیگر یکی از علل توسعه‌ی همه جانبه شهر، نگاهی یکپارچه و جامع است. با بررسی یافته‌های تحقیق مشخص شد که مدیریت شهری در شاخص‌های طرح شده در پژوهش، در راستای تحقق شاخص‌های توسعه پایدار گام برنداشته است. تحقیق مذکور از نظر ماهیت توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف، کاربردی است. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش کتابخانه‌ای و پیمایشی است. از روش دلفی برای بررسی نقش مدیریت شهری در تحقق توسعه پایدار استفاده شده است. اعضای پنل ۳۸ نفر بوده‌اند که از روش هدفمند انتخاب شده‌اند. در تحقیق مذکور ابتدا با مرور مهم‌ترین پژوهش‌های صورت

گرفته در رابطه با شهریار و ادبیات تحقیق و با توجه به ابعاد مدیریت شهری و نقش آن در توسعه پایدار ۵ بعد و ۲۷ شاخص به عنوان مهم‌ترین ابعاد مدیریت شهری در تحقق توسعه پایدار شهریار به صورت اولیه انتخاب شده‌اند و سپس شاخص‌های انتخاب شده در اختیار ۲۱ نفر از متخصصان قرار داده شده است و از آن‌ها خواسته شده که به هر کدام از شاخص‌ها در قالب طیف ۷ گانه لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد امتیاز بدهند. برای ارزیابی میزان اتفاق نظر از ضریب هماهنگی کندال در ۲ دور استفاده شده است. با ارزیابی شاخص اصلی با استفاده از تکنیک تحلیل سلسله مراتبی، اولویت بندی به دست آمده نشان داد که شاخص محیطی بالاترین امتیاز را به دست آورده است. در بخش دوم با ارزیابی نتایج با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای مشخص شد که التزام به صنعت گردشگری براساس ظرفیت‌های شهر با امتیاز ۳,۷۹ بالاترین امتیاز و برقراری عدالت توزیعی در خدمات و دسترسی‌ها با ۲,۳۸ کمترین امتیاز را کسب کردند. در پژوهشی دیگر شیخ جلیلی و همکاران (۱۴۰۲) در مطالعه‌ای تحت عنوان "بررسی نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار گردشگری و جذب توریسم (نمونه موردی شهر سردشت)" به این نتیجه رسیدند که: با برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در زمینه توریسم، اطلاع‌رسانی و تبلیغات گسترده و با افزایش توجه و حمایت مسئولین به توسعه توریسم و گردشگری می‌توان به بهره‌گیری بهینه و هدفمند در این مسیر رسیده و می‌تواند باعث افزایش اشتغال، درآمد و کمک به بهبود اقتصاد شهرستان سردشت شود. در مطالعه مذکور برای جمع‌آوری اطلاعات و همچنین تجزیه و تحلیل آن‌ها رویه‌های مختلفی مورد استفاده قرار گرفت که شامل روش‌های اسنادی و تحلیلی و توصیفی است. و با استفاده از روش اسنادی کتاب‌ها و مقالات، مورد بررسی و مطالعه قرار گرفتند و از آن‌ها یادداشت برداری شد که عموماً در مباحث نظری تحقیق و شناخت وضع موجود منطقه مورد استفاده قرار گرفت. همچنین واحدی (۱۴۰۱) در مطالعه‌ای تحت عنوان "جایگاه مدیریت صنعت گردشگری در توسعه پایدار شهری (نمونه مورد مطالعه: شهرستان مهاباد)" به این نتیجه رسید که: نباید اقدامات و برنامه‌ریزی‌هایی که انجام می‌دهیم، فقط مختص به زمان حال باشد و باید با دیدگاهی بلندمدت در برنامه‌ریزی‌های شهری، شهر را به سمت توسعه پایدار هدایت نمود و با مرتفع کردن نیازهای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی برای نسل امروز، منابع را برای نسل‌های آینده هم حفظ کرد. در مطالعه مذکور که به روش توصیفی تحلیل صورت گرفته است، تلاش بر آن شده است که از دیدگاه مدیریتی به صنعت گردشگری و نیاز به رونق این صنعت پرداخته شود. با بررسی مفاهیم مدیریت، صنعت گردشگری و توسعه پایدار شهری و ارتباط و تاثیر این مفاهیم با یکدیگر از لحاظ کارکردی و با بررسی جایگاه صنعت گردشگری و شناسایی پتانسیل‌های گردشگری مهاباد به ارتباط مستقیم بین ویژگی‌های مدیریت و تغییرات رشد گردشگری بر توسعه پایدار شهری رسید. و در پژوهشی دیگر نیز رضایی کلانتری (۱۴۰۲) در مطالعه‌ای تحت عنوان "تحلیلی بر گردشگری شهری و نقش آن در توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی شهر ساری)" به این نتیجه رسید که صنعت گردشگری یکی از منابع بزرگ درآمد برای کشور است که باید جایگزین کارخانه‌ها و صنایعی شود که باعث آلودگی

هوا می‌شوند؛ لذا باید هر چه سریع‌تر با آموزش نیروی انسانی ماهر و کارآمد برای توسعه صنعت گردشگری تلاش نمود. مطالعه مذکور، یک تحقیق توصیفی-تحلیلی است که به روش میدانی گرفته شده است. جامعه آماری، مدیران و کارکنان شهرداری و بخش گردشگری هستند و برای جمع آوری داده‌ها از پرسشنامه ای ۳۰ سوالی متشکل از اطلاعات جمعیت‌شناسی نمونه مورد مطالعه و عوامل توسعه پایدار که شامل توسعه صنعت حمل و نقل، افزایش درآمد، توسعه پارک‌ها و ساماندهی زباله‌ها بود، استفاده شده است. میزان پایداری با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ و تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو قسمت آمار استنباطی و آمار توصیفی توسط SPSS انجام گرفته است.

۳- روش پژوهش

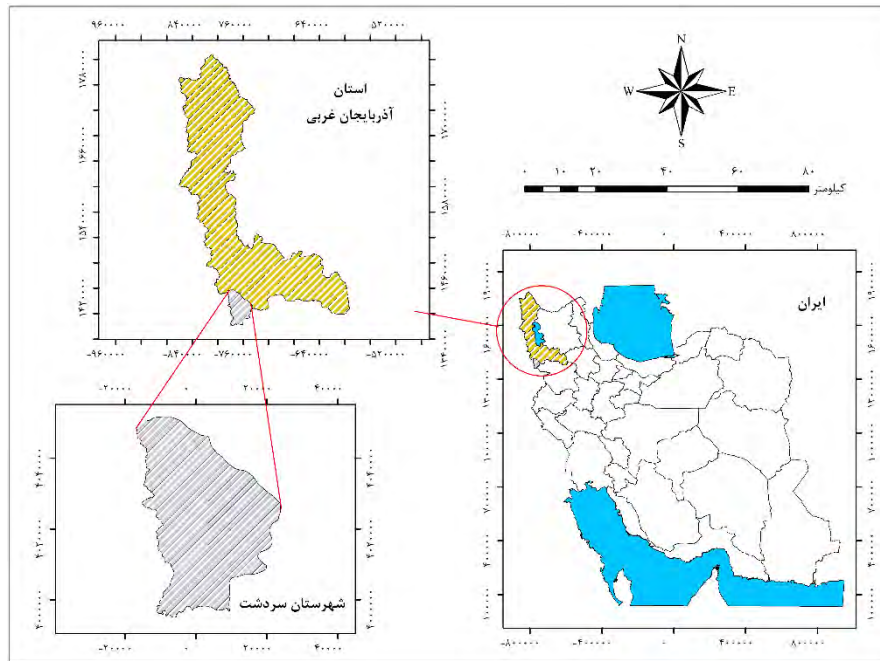
در این پژوهش، روش تحقیق به‌طور جامع و چندمرحله‌ای طراحی شده است تا شاخص‌های مورد نظر شناسایی و ارزیابی شود. این تحقیق به لحاظ روش‌شناسی توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف کاربردی است. پژوهش شامل دو مرحله اصلی است: در مرحله اول، از روش توصیفی برای شناسایی و تعیین شاخص‌ها استفاده می‌شود و در مرحله دوم، با بهره‌گیری از روش تحلیلی، میزان اثرگذاری این شاخص‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. برای گردآوری اطلاعات، از ترکیبی از روش‌های پیمایشی و اسنادی-کتابخانه‌ای استفاده شده است. در بخش کتابخانه‌ای، اطلاعات از منابع مختلفی شامل مقالات، کتب، پایان‌نامه‌ها و مجلات جمع‌آوری می‌شود و در بخش پیمایشی، اطلاعات تکمیلی از طریق مشاهده و پرسشنامه به دست می‌آید. پرسشنامه‌ها شامل ۲۵ سوال برای شهروندان و ۲۶ سوال برای گردشگران و مسافران هستند و به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند که به بررسی دقیق متغیرهای پژوهش کمک کنند. جامعه آماری این تحقیق شامل شهروندان سردشت و گردشگران و مسافرانی است که به این شهرستان سفر می‌کنند. با توجه به جمعیت شهری سردشت که حدود ۱۰۴،۱۴۶ نفر است، حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران به تعداد ۳۸۲ نفر برای هر گروه (شهروندان و گردشگران) تعیین شده است. روش نمونه‌گیری تصادفی برای انتخاب نمونه به کار رفته تا اطمینان حاصل شود که همه اعضای جامعه شانس مساوی برای انتخاب شدن دارند. ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه‌هایی است که به‌صورت علمی طراحی شده‌اند. برای ارزیابی داده‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده می‌شود. روش ضریب آلفای کرونباخ برای بررسی پایداری پرسشنامه‌ها به کار رفته و درصد بالای آن، نشان‌دهنده قابلیت اعتماد بالای ابزارها است. در مجموع، این پژوهش با بهره‌گیری از روش‌های توصیفی و تحلیلی و استفاده از ابزارهای متنوع جمع‌آوری داده‌ها، به بررسی دقیق و جامع شاخص‌های مورد نظر پرداخته و اطلاعات مفیدی را برای ارزیابی و توسعه گردشگری پایدار در شهرستان سردشت ارائه می‌دهد. فرضیه‌های تحقیق در این پژوهش نیز بصورت زیر است:

≠ به نظر می‌رسد بین نگاه و عقیده شهروندان پیرانشهر و گردشگران و مسافران ورودی به بازارچه مرکزی پیرانشهر در ارتباط مدیریت شهری با توسعه گردشگری پایدار رابطه وجود دارد.

- ≠ به نظر می‌رسد بین وجود بازارچه مرزی و ارتقای گردشگری پایدار رابطه وجود دارد.
- ≠ به نظر می‌رسد کارکرد مدیریت شهری براساس معیارهای توسعه پایدار از عملکرد مطلوبی برخوردار نمی‌باشد.
- ≠ به نظر می‌رسد بین مشارکت شهروندان و مدیران شهری و بهبود گردشگری و درآمدزایی پایدار رابطه وجود دارد.

۴-محدوده مورد مطالعه

شهرستان سردشت در استان آذربایجان غربی و در غرب ایران واقع شده است. این شهر در نوار مرزی ایران و عراق قرار دارد و به دلیل موقعیت جغرافیایی ویژه‌اش، اهمیت استراتژیکی بالایی در منطقه دارد. این موقعیت جغرافیایی سبب شده تا سردشت دارای مناظر طبیعی زیبا، رودخانه‌ها، آبشارها و جنگل‌های انبوه باشد که جذابیت‌های زیادی برای گردشگران فراهم می‌آورد. از نظر دسترسی، سردشت از طریق جاده‌های ارتباطی به سایر مناطق استان آذربایجان غربی و همچنین مرزهای عراق دسترسی دارد، که این ویژگی موجب تسهیل تجارت مرزی و جذب گردشگران خارجی و داخلی می‌شود. همچنین، نزدیکی به مناطق تاریخی و فرهنگی نیز بر اهمیت گردشگری این شهر افزوده است. شهر سردشت با جمعیتی بالغ بر ۱۰۴،۱۶۴ نفر طبق سرشماری سال ۱۳۹۵، یکی از شهرهای مرزی استان آذربایجان غربی است. این شهر به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص خود در نوار مرزی ایران و عراق، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. شهرستان سردشت به عنوان یکی از مقاصد گردشگری مرزی در کشور، می‌تواند با بهره‌برداری از ظرفیت‌های گردشگری طبیعی، فرهنگی و تاریخی خود، جایگاه ویژه‌ای در توسعه صنعت گردشگری منطقه و کشور پیدا کند. این امر نیازمند توجه ویژه به مدیریت شهری و برنامه‌ریزی‌های دقیق در راستای توسعه پایدار گردشگری است تا از ظرفیت‌های طبیعی و فرهنگی منطقه به‌طور مؤثر بهره‌برداری شود و در عین حال، تأثیرات منفی بر محیط‌زیست و جامعه محلی کاهش یابد. در این پژوهش، سردشت به‌عنوان محدوده مورد مطالعه برای بررسی نقش مدیریت شهری در توسعه گردشگری پایدار انتخاب شده است.

شکل ۱. موقعیت سیاسی شهرستان سردشت (ترسیم نگارندگان)

۴- یافته های تحقیق

در این بخش از تحقیق، به تحلیل و بررسی یافته‌های به دست آمده پرداخته می‌شود. پس از جمع‌آوری داده‌ها از طریق پرسشنامه‌ها و روش‌های مختلف تحقیق میدانی و اسنادی، اطلاعات حاصل در راستای بررسی فرضیه‌های تحقیق تجزیه و تحلیل می‌شود. هدف اصلی این بخش، پاسخ‌دهی به سؤالات تحقیق و سنجش روابط میان متغیرهای مختلف است. نتایج به دست آمده می‌تواند درک بهتری از وضعیت موجود و چالش‌های مدیریت شهری و گردشگری پایدار در شهرستان سردشت ارائه دهد. در ادامه، به تحلیل هر یک از فرضیه‌های تحقیق پرداخته خواهد شد تا از طریق این فرآیند، یافته‌ها و نتایج اصلی مورد تأکید قرار گیرند و به شکلی جامع و دقیق بررسی شوند. به تحلیل هر کدام از فرضیه‌ها با توجه به پاسخانه‌ها و تحلیل‌های آماری می‌پردازیم.

فرضیه اول: به نظر می‌رسد بین نگاه و عقیده شهروندان و گردشگران و مسافران ورودی به بازارچه مرکزی سردشت در ارتباط مدیریت شهری با توسعه گردشگری پایدار رابطه وجود دارد.

با توجه به اطلاعات به دست آمده از دو پرسشنامه شهروندان و گردشگران به این نتیجه رسیدیم که در پرسشنامه مربوط به شهروندان، ۴۴٪ از پاسخ دهندگان معتقدند که توجه مدیریت شهری به رشد بازارچه مرکزی و توسعه گردشگری پایدار در آینده به میزان متوسط است و در پرسشنامه مربوط به گردشگران، ۳۹٪ از پاسخ دهندگان معتقدند که نقش مدیریت شهری در توسعه گردشگری پایدار پیرانشهر به میزان متوسط است. با اقتباس از دو پرسشنامه، ارتباط

مدیریت شهری و توسعه گردشگری پایدار در سطح متوسطی قرار دارد. بنابراین می‌توان به این نتیجه رسید که بین نگاه و عقیده شهروندان و گردشگران رابطه معناداری وجود دارد و فرض محقق تأیید می‌شود.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد بین وجود بازارچه مرزی و ارتقای گردشگری پایدار رابطه وجود دارد.

جدول ۱- تحلیل آماری همبستگی پیرسون جهت بررسی معناداری رابطه بین وجود بازارچه مرزی و ارتقای گردشگری

همبستگی‌ها			
		توانایی بازارچه مرزی در جذب گردشگر	وجود بازارچه مرزی و توانایی در تقویت اقتصاد شهر
توانایی بازارچه مرزی در جذب گردشگر	همبستگی پیرسون	۱	۰,۵۰۹
	سطح معنی داری	—	۰,۰۰۱
	تعداد	۳۸۲	۳۸۲
وجود بازارچه مرزی و توانایی در تقویت اقتصاد شهر	همبستگی پیرسون	۰,۵۰۹	۱
	سطح معنی داری	۰,۰۰۱	—
	تعداد	۳۸۲	۳۸۲

با توجه به جدول فوق به این نتیجه می‌رسیم که با توجه به اینکه سطح معنی داری از ۰,۰۵ کمتر است، بنابراین با بیش از ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت که بین وجود بازارچه مرزی و ارتقای گردشگری پایدار در شهر مرزی سردشت رابطه وجود دارد. بنابراین فرض محقق تأیید می‌شود.

فرضیه سوم: به نظر می‌رسد کارکرد مدیریت شهری براساس معیارهای توسعه پایدار از عملکرد مطلوبی برخوردار نمی‌باشد.

برای تحلیل این فرضیه از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده می‌کنیم. آزمون t تک نمونه (One Sample t-Tset) یک روش پارامتریک و یکی از انواع آزمون میانگین جامعه است. برای آزمون فرض پیرامون میانگین یک جامعه از آزمون t تک نمونه استفاده می‌شود. در بیشتر پژوهش‌هایی که با مقیاس لیکرت انجام می‌شوند، جهت بررسی فرضیه‌های پژوهش و تحلیل سوالات تخصصی مربوط به آنها از این آزمون استفاده می‌شود. جدول زیر نتایج آزمون t تک نمونه‌ای و همچنین خروجی آمار توصیفی میزان رضایت از کارکرد مدیریت شهری براساس معیارهای توسعه پایدار را نشان

می‌دهد. فرض محقق بدین گونه است که میزان رضایت از کارکرد مدیریت شهری براساس معیارهای توسعه پایدار، پایینتر از میانگین نظری (عدد ۳) است.

جدول ۲- تحلیل آزمون t تک نمونه‌ای میزان رضایت از کارکرد مدیریت شهری براساس معیارهای توسعه پایدار

مقدار	شاخص	مقدار	شاخص
۱۱,۱۷۷	T	۳,۷۹	میانگین
۱۴۹	درجه آزادی	۰,۸۶۹	انحراف استاندارد
۰,۰۰۱	مقدار معنی داری	۰,۶۵	حد پایین
+۰,۷۹	اختلاف از میانگین	۰,۹۳	حد بالا

از مفروضه‌های آزمون t تک نمونه‌ای، نسبی بودن شاخص اندازه گیری و نرمال بودن توزیع است که در جدول تأیید گردید. معیار اندازه گیری این صفت از خیلی کم (نمره ۱) تا خیلی زیاد (نمره ۵) بوده و بقیه گزینه‌ها در طیفی از این دو مقدار قرار می‌گیرند. بنابراین میانگین نظری عدد ۳ است که اگر میانگین مشاهده شده بیشتر از ۳ باشد، به معنای رضایت بالا از کارکرد مدیریت شهری و اگر کمتر از ۳ باشد، به معنای رضایت پایین آن می‌باشد. طبق آزمون انجام گرفته، میانگین بدست آمده ۳,۷۹ است که به میزان ۰,۷۹ بالاتر از میانگین نظری قرار دارد. مقدار t بدست آمده ۱۱,۱۷۷ و معناداری آن با خطای کمتر از ۱ درصد تأیید شده است. بنابراین فرض محقق رد شده و می‌توان گفت میزان رضایت شهروندان از کارکرد مدیریت شهری بالاتر از متوسط نظری است. طبق یافته‌های به دست آمده از پرسشنامه، میزان رضایت شهروندان و گردشگران از کارکرد مدیریت شهری در سطح متوسط تا زیاد می‌باشد.

فرضیه چهارم: به نظر می‌رسد بین مشارکت شهروندان و مدیران شهری و بهبود گردشگری و درآمدزایی پایدار رابطه وجود دارد.

با توجه به یافته‌ها از پرسشنامه مربوط به شهروندان پیرانشهر به این نتیجه رسیدیم که میزان مشارکت مدیریت شهری و شهروندان در جهت بهبود گردشگری و درآمدزایی پایدار در سطح متوسطی قرار دارد.

جدول ۳- تحلیل آماری همبستگی پیرسون جهت بررسی معناداری رابطه بین مشارکت شهروندان و مدیریت شهری و بهبود گردشگری و درآمدزایی پایدار

همبستگی ها			
		توانایی بازارچه مرکزی در جذب گردشگر و رونق اقتصادی	میزان مشارکت مدیریت شهری و شهروندان در رشد و توسعه بازارچه مرکزی
توانایی بازارچه مرکزی در جذب گردشگر و رونق اقتصادی	همبستگی پیرسون	۱	۰,۱۵۳
	سطح معنی داری	—	۰,۰۱۵
	تعداد	۳۸۲	۳۸۲
میزان مشارکت مدیریت شهری و شهروندان در رشد و توسعه بازارچه مرکزی	همبستگی پیرسون	۰,۱۵۳	۱
	سطح معنی داری	۰,۰۱۵	—
	تعداد	۳۸۲	۳۸۲

با توجه به جدول‌های فوق به این نتیجه می‌رسیم که با توجه به اینکه سطح معنی داری کمتر از ۰,۰۵ است، بنابراین با بیش از ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت که بین مشارکت شهروندان و مدیریت شهری و بهبود گردشگری و درآمدزایی پایدار رابطه وجود دارد. بنابراین فرض محقق تایید می‌شود.

تحلیل یافته‌ها نشان‌دهنده تأثیرات متقابل میان مدیریت شهری و توسعه گردشگری پایدار در شهرستان سردشت است. فرضیه اول که به بررسی رابطه نگاه شهروندان و گردشگران با مدیریت شهری در توسعه گردشگری پایدار پرداخته بود، تأیید شد و نشان داد که این رابطه در سطح متوسط وجود دارد. فرضیه دوم نیز با استفاده از تحلیل همبستگی پیرسون تأیید شد و مشخص گردید که وجود بازارچه مرزی تأثیر مثبت و معناداری بر ارتقای گردشگری پایدار دارد. در فرضیه سوم، نتایج آزمون t تک نمونه‌ای نشان داد که میزان رضایت شهروندان از کارکرد مدیریت شهری در راستای توسعه پایدار بیشتر از حد متوسط است، بنابراین فرضیه رد شد. در نهایت، فرضیه چهارم که به بررسی مشارکت شهروندان و مدیران شهری در بهبود گردشگری و درآمدزایی پایدار می‌پرداخت، تایید شد و تحلیل‌ها نشان داد که میان این دو عامل رابطه معناداری وجود دارد. این نتایج به روشن‌تر شدن چالش‌ها و فرصت‌ها در زمینه مدیریت شهری و گردشگری پایدار در سردشت کمک می‌کند.

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادات

پژوهش حاضر به بررسی نقش مدیریت شهری و مشارکت مردم در توسعه پایدار و رونق اقتصادی شهر مرزی سردشت با تأکید بر گردشگری پرداخته است. این پژوهش نشان داد که مدیریت شهری سردشت، به‌عنوان یک عامل کلیدی در فرآیند توسعه، نقشی اساسی در ایجاد زیرساخت‌ها، هماهنگی میان نهادها و تدوین سیاست‌های مناسب برای توسعه گردشگری پایدار ایفا می‌کند. این مدیریت با بهره‌گیری از رویکردهای نوین در برنامه‌ریزی و اجرای پروژه‌ها، تا حد زیادی موفق به بهبود زیرساخت‌های گردشگری شده است، با این حال همچنان چالش‌هایی همچون تعادل میان منافع اقتصادی و حفظ محیط‌زیست باقی مانده که نیاز به توجه بیشتری دارد. بازارچه مرزی سردشت به‌عنوان یکی از بخش‌های کلیدی برای جذب گردشگر، با موقعیت جغرافیایی خاص خود ظرفیت بالایی برای جذب گردشگران داخلی و خارجی دارد. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که با بهبود زیرساخت‌ها و کیفیت خدمات بازارچه، می‌توان از آن به‌عنوان یک نقطه جذب گردشگری خرید استفاده کرد. این امر می‌تواند به افزایش درآمدهای محلی و ارتقای رفاه عمومی منجر شود. مشارکت مردم در فرآیندهای مدیریتی نیز به‌عنوان عاملی ضروری برای توسعه پایدار شناخته می‌شود. همکاری نزدیک مدیریت شهری و شهروندان در سردشت می‌تواند به تقویت حس تعلق اجتماعی و اعتماد عمومی، و در نهایت به بهبود شرایط اقتصادی و کیفیت زندگی کمک کند. مشارکت مردم در برنامه‌ریزی، نظارت و ارائه پیشنهادات برای بهبود شرایط می‌تواند به‌طور مؤثری به تحقق اهداف توسعه پایدار کمک کند. در نهایت، توسعه پایدار در سردشت نیازمند یک رویکرد جامع است که در آن مدیریت شهری و مشارکت مردم با هم به‌طور هماهنگ عمل کنند. این رویکرد باید بر پایه اصولی همچون عدالت اجتماعی، حفاظت از محیط‌زیست و رفاه عمومی بنا شود. با اتخاذ چنین رویکردی، سردشت می‌تواند به یک نمونه موفق در توسعه گردشگری پایدار و بهبود کیفیت زندگی شهروندان تبدیل شود. توسعه پایدار در سردشت، نه تنها از طریق رشد اقتصادی، بلکه با ایجاد تعادلی میان منافع اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی باید برنامه‌ریزی شود. این تعادل به‌گونه‌ای است که نسل‌های آینده نیز از منابع طبیعی بهره‌مند شوند. همچنین، آموزش و ارتقای آگاهی عمومی در زمینه اهمیت توسعه پایدار و نقش هر فرد در این فرآیند ضروری است. به‌طور کلی، این پژوهش نشان داد که برای دستیابی به توسعه پایدار در سردشت، همکاری هماهنگ میان مدیریت شهری، مردم و سایر نهادهای مرتبط ضروری است. در کنار این، توسعه گردشگری می‌تواند به‌عنوان یک ابزار مؤثر برای بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی شهر استفاده شود. در نهایت، اجرای سیاست‌های جامع و بلندمدت که به‌طور همزمان به نیازهای اقتصادی و اجتماعی پاسخ دهند و به حفظ محیط‌زیست توجه داشته باشند، نقش بسیار مهمی در تحقق توسعه پایدار خواهد داشت. راهکارها و پیشنهادات برای توسعه پایدار شهر سردشت با تأکید بر گردشگری به شرح زیر است:

جدول ۴- راهکارها و پیشنهادات (نگارندگان)

راهکارها و پیشنهادات	
تقویت زیرساخت‌های گردشگری:	برای جذب گردشگران داخلی و خارجی، باید زیرساخت‌های گردشگری همچون هتل‌ها، رستوران‌ها، جاده‌ها و سیستم حمل‌ونقل عمومی بهبود یابد. ایجاد فضای مناسب برای گردشگری، مانند پارک‌های طبیعی، مسیرهای پیاده‌روی، و فضای سبز، می‌تواند تجربه گردشگری را ارتقا دهد.
توسعه بازارچه مرزی و خدمات مرتبط:	بهبود کیفیت خدمات در بازارچه مرزی سردشت، از جمله ارتقای استانداردهای بهداشتی، توسعه فضاهای تجاری و تفریحی و تقویت امنیت، می‌تواند به جذب بیشتر گردشگران و رونق اقتصادی شهر کمک کند. همچنین، فراهم کردن امکانات فروش محصولات بومی و صنایع دستی می‌تواند جذابیت‌های گردشگری خرید را تقویت کند.
مشارکت فعال مردم در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری:	برای دستیابی به توسعه پایدار، ضروری است که مردم در فرآیندهای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی شهری مشارکت فعال داشته باشند. این مشارکت می‌تواند در قالب مشاوره‌ها، برگزاری کارگاه‌های آموزشی، و ارائه پیشنهادات در زمینه توسعه گردشگری و بهبود وضعیت اقتصادی باشد.
تدوین سیاست‌های محیط‌زیستی جامع و پایدار:	باید سیاست‌هایی طراحی شود که همزمان منافع اقتصادی و حفاظت از محیط‌زیست را در نظر بگیرند. این سیاست‌ها باید از طریق تقویت قوانین و مقررات زیست‌محیطی، نظارت دقیق بر پروژه‌های توسعه‌ای و حمایت از ابتکارات زیست‌محیطی محلی به‌طور جدی پیگیری شوند.
آموزش و ارتقای آگاهی عمومی:	آموزش و افزایش آگاهی مردم و گردشگران در مورد اهمیت توسعه پایدار و چگونگی کاهش تأثیرات منفی گردشگری بر محیط‌زیست می‌تواند مؤثر واقع شود. این برنامه‌های آموزشی باید به‌طور مستمر و در سطح‌های مختلف (از جمله مدارس، جوامع محلی و گردشگران) برگزار شوند.
توسعه گردشگری فرهنگی و اکوتوریسم:	با توجه به جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی سردشت، باید به توسعه اکوتوریسم و گردشگری فرهنگی توجه ویژه‌ای شود. ایجاد تورهای طبیعت‌گردی، بازدید از آثار تاریخی و فرهنگی، و معرفی فرهنگ و آداب‌ورسوم محلی می‌تواند به جذب گردشگران کمک کند.
جذب سرمایه‌گذاری و حمایت از بخش خصوصی:	حمایت از سرمایه‌گذاران محلی و خارجی در حوزه گردشگری می‌تواند به رشد سریع‌تر صنعت گردشگری در سردشت کمک کند. این حمایت‌ها می‌تواند شامل تسهیلات مالی، معافیت‌های مالیاتی و ایجاد تسهیلات اداری برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای گردشگری باشد.
پایش و ارزیابی مستمر فرآیندهای توسعه گردشگری:	برای اطمینان از اینکه توسعه گردشگری به‌طور پایدار و با توجه به اهداف زیست‌محیطی و اجتماعی انجام می‌شود، لازم است که فرآیندهای توسعه به‌طور مستمر پایش و ارزیابی شوند. این ارزیابی‌ها باید به‌صورت دوره‌ای و بر اساس داده‌های علمی انجام شود.

منابع و مراجع

- بهرامی جاف، ساجد، جان پرور، محسن، شهبازی، محبوبه، & مازندرانی، دریا. (۱۳۹۹). سنجش عوامل مؤثر بر پایداری اقتصادی شهرهای مرزی (مطالعه موردی: شهر سردشت). جغرافیا و توسعه فضای شهری، ۷(۲)، ۲۱-۲۱. https://jgusd.um.ac.ir/article_39504.html
- تقوایی، مسعود، و صفراآبادی، اعظم. (۱۳۹۰). نقش مدیریت شهری در دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری (مطالعه موردی - شهر کرمانشاه). مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، ۱(۴)، ۳۵-۵۲. <https://sid.ir/paper/190690/fa>
- حاتمی نژاد، حسین، شیخی، عبدالله، رحمتی، خسرو، و شریف زاده اقدم، ابراهیم. (۱۳۹۴). برنامه ریزی راهبردی توسعه گردشگری شهرستان بانه. نشریه گردشگری شهری، ۲(۲)، ۱۶۷-۱۹۰. https://jut.ut.ac.ir/article_55832.html

- (۴) حاتمی نژاد، حجت و درودی، حمید (۱۴۰۰). تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری مبتنی بر استفاده از ظرفیت بازارهای تاریخی (نمونه مورد مطالعه: بازار رضا مشهد)، یازدهمین کنفرانس ملی مهندسی عمران، معماری و شهرسازی، شیروان. <https://civilica.com/doc/1248362>
- (۵) حاتمی نژاد، حسین، & شریفی، امیر. (۱۳۹۴). بررسی نقش گسترش گردشگری شهری بر توسعه پایدار شهری (نمونه موردی: شهر سمنان). نشریه گردشگری شهری، ۲(۱)، https://jut.ut.ac.ir/article_54066.html
- (۶) دلشاد، ابوهاشم آبادی، فرزانه، قاسمیان صاحبی، و ایمن. (۲۰۱۷). اولویت بندی و تعیین روابط بین شاخص‌های سنجش پایداری توسعه گردشگری. مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۲(۳۹)، ۷۳-۹۴. https://tms.atu.ac.ir/article_7873.html
- (۷) دهشیری، محمدرضا. (۱۳۹۴). ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری مذهبی در ایران. برنامه ریزی و توسعه گردشگری، ۴(۱۲)، ۷۲-۹۲. https://tourismpd.journals.umz.ac.ir/article_1056.html
- (۸) راغب، مهدی و شهری، رضا (۱۳۹۹). کمبود منابع مالی در شهرداریها و جایگزینی درآمدهای پایدار، فصلنامه علمی تخصصی (مطالعات طراحی شهری و پژوهشهای شهری، سال سوم، شماره ۲ پیاپی: ۱۱). <https://www.sid.ir/FileServer/JF/10003813995307.pdf>
- (۹) رضاپور، روشنک و ظاهری عبده وند، بهنام، ۱۴۰۲، نقش گردشگری پایدار در توسعه اقتصادی شهرهای مرزی، اولین همایش ملی نقش معماری و شهرسازی بر گردشگری شهرهای مرزی، ارومیه، <https://civilica.com/doc/1870233>
- (۱۰) زیاری، کرامت الله، یداله نیا، هاجر، & یداله نیا، حسین. (۱۳۹۹). تحلیل عملکرد مدیریت شهری با تاکید بر شاخص‌های حکمروایی خوب از منظر شهروندان (مورد مطالعه: شهر ساری). فصلنامه علمی و پژوهشی پژوهش و برنامه ریزی و مطالعات شهری، ۱۱(۴۰)، ۱-۱۶. https://jupm.marvdasht.iau.ir/article_4004.html
- (۱۱) عشیری، فرزانه و سیف الهی، ناصر (۱۴۰۲). بررسی اثر گردشگری فرهنگی بر هویت فرهنگی گردشگر با نقش میانجی هوش فرهنگی. <https://civilica.com/doc/1967196>
- (۱۲) مهری، فاطمه (۱۳۹۵). بررسی آثار ادراک شده گردشگری بر کیفیت زندگی ساکنان و میزان حمایت آنها از گردشگری مطالعه موردی شهر شیراز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه سمنان، دانشکده گردشگری، گروه مدیریت جهانگردی، رشته مدیریت جهانگردی سمنان.
- (۱۳) نیرومند فرد، فریبا، & شهیدی، علی. (۱۳۹۷). هیدروپلیتیک ایران و عراق و بهینه کردن مصرف آب های مشترک مرزی. سیاست جهانی، ۷(۲)، ۲۳۳-۲۵۹. https://interpolitics.guilan.ac.ir/article_3093.html

- 14) Ameera, H H. (2018). "The Impact of Strategic Foresight on Strategic Entrepreneurship". The International Journal of Social Sciences and Humanities Invention 5(5): 4687 – 4692. <https://doi.org/10.18535/ijsshi/v5i5.07>
- 15) Balaguer, J & Cantavella-Jorda, M (2002). Tourism as a long-run economic growth factor: the Spanish case. Applied economics, 34(7), 877-884. <https://doi.org/10.1080/00036840110058923>
- 16) Cantor, Max. (2011), Development for the Past, Present, and Future: Defining and Measuring Sustainable Development, Senior Honors Projects, Paper 221 <http://digitalcommons.uri.edu/srhonorsprog/221>
- 17) Cole Sam, Razak Victoria (2009), Tourism as future, Futures, Volume 41, Issue 6, August 2009, Pages 335-345. https://www.academia.edu/24501127/Tourism_as_future
- 18) Dar, H (2014). Potentials and problems of adventure tourism: a study of Kashmir valley, Abhinav International Monthly Refereed Journal of Research in Management & Technology.3(9). Pp77-84. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.26473.11363>
- 19) Kayani, Maryam (2014). The Investigating development tourism on residents local of image in University Kashan, ecotourism thesis Master [Persian]. https://urbstudies.uok.ac.ir/article_60784.html
- 20) Kennelly, M. Toohcy, K. (2014). "Strategic alliances in sport tourism: National sport organisations and sport tour operators". Sport Management Review, 407–18. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2014.01.001>
- 21) Penny Wan, Yim King & Li, Xiangping(2013). Sustainability of Tourism Development in Macao, China, International Journal of Tourism Research, 15, 52–65. <http://dx.doi.org/10.1002/jtr.873>
- 22) Prokkola, E. -K. (2019). Border Cities. In The Wiley Blackwell Encyclopedia of Urban and Regional Studies (pp. 1–5). <https://doi.org/10.1002/9781118568446.eurs0026>
- 23) Ramaano Al (2022). Musina Municipality tourism management and strategies: a sustainable-eco-tourism inclusive business insights for the town, abutting peri-urban and countryside existences. Management of Environmental Quality: An International Journal.33(3):718. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/meq-11-2021-0257/full/html>
- 24) Williams, P., & Soutar, G. N (2009). Value, satisfaction and behavioral intentions in an adventure tourism context. Annals of tourism research.36(3). Pp413_438. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2009.02.002>
- 25) Yang G, Yang Y, Gong G, GUI Q (2022). The Spatial Network Structure of Tourism Efficiency and Its Influencing Factors in China: A Social Network Analysis Sustainability 2022, 14. <https://doi.org/10.3390/su14169921>